

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ С БОГА

Библейско богословие на поклонението

Дейвид Питърсън

СЪДЪРЖАНИЕ

Предговор *от И. Хауард Маршал*

Съкращения

Въведение

1. 1. Взаимодействие с Бога в Стария Завет

Поклонение и откровение

Поклонение и изкупление

Поклонението и култът

Поклонението и системата на жертвоприношенията

Поклонението и храмът в Йерусалим

Поклонението и бъдещето на Божия народ

Заклучение

1. 2. Как почитаме, уважаваме и служим на Бога

Поклонението като почит или благодарствено покорство

Поклонението като служба

Поклонението като благоговение или уважение

Заклучение

1. 3. Исус и новият храм

Перспективата на Матей

Перспективата на Йоан

Заклучение

1. 4. Исус и Новият завет

Поклонението на Исус

Исус и Мойсеевият закон

Евангелията и смъртта на Исус

Заклучение

1. 5. Храм и общност в книгата за Деянията на апостолите

Първите ученици и храмът

Включване на езичниците в обсега на проповедта

Почит и служба при Новия Завет

Характерът и функцията на първите християнски събрания

Заключение

1. 6. Павел и службата на благовестието

Поклонението като проява на посветен живот при преминалите към Християнството

Приемливото поклонение и жертвата на Христос

Службата на благовестието като специфичен израз на християнско поклонение

Жертва, вяра и Дух

Заклучение

1. 7. Как служим на Бога в събранието на неговите хора

Среща с Бога в събраната църква

Църквата като храмът на Светия Дух

оНазидаването в целокупната църква на църквата

Господната вечеря в Коринт

Заклучение: Поклонението в църквата и в света

1. 8. Книгата на Евреите и поклонението пред Исус

Решаващото поклонение пред Исус

Поклонението като оказване почит към Божия Син

Участието на вярващите в поклонението пред Исус

Църковното събиране в Посланието към евреите

Да поддържаме изповяданата надежда

Заклучение

1. 9. Поклонението в Откровението на Йоан

Съблазнителната сила на фалшивата религия

Призивът към поклонение пред истинския Бог

Поклонението в небесните селения

Свързващият елемент между небето и земята

Заклучение

1. 10. Поклонението и благовестието – обобщение

Епилог

Показалец на препратките към Библията

Показалец на темите

Показалец на съвременните автори

ПРЕДГОВОР

Християните са майстори на произволната употреба на езика. Какво точно означава “благодарявам”? А какви са смисълът и характерът на типа християнско събиране, което наричаме “богослужение”? В тази книга Дейвид Питърсън се занимава с втория от тези въпроси, и с това прави забележителна услуга на читателите си. Той правилно отбелязва, че с наричането на християнско събиране “поклонение” се създава едностранчивото впечатление за събитие, при което ние вършим нещо, и че е необходимо все повече да осъзнаем как това по-скоро би трябвало да бъде “взаимодействие” с Бога, при което той действа към нас, а ние действаме към него – в контекста на дружба или взаимна обвързаност между различните участници.

Всичко това е разгледано по един библиейски, изчерпателен, практичен и прост начин. С други думи, авторът проправя път през шубрака на нашите унаследени традиции към яснотата и прямотата на библиейското учение, и го оставя да ни предизвика. Той прави обзор на ученията на Писанието като цяло, в който се открояват различните акценти на отделните му части, и който би бил от неоценима помощ при едно по-задълбочено изследване на темата: на всяка своя страница книгата отразява задълбочено познаване на научната литература. Той обаче пише и от практичния стремеж да помогне на днешните християни да си възвърнат пълнотата на библиейското поклонение, за да може църквата да се изгражда, и се придържа по-правдиво към предназначения си модел. Независимо че зад това лежи научен труд, всичко е завършено с прекрасна простота и яснота, чрез които книгата достига с лекота до широк кръг читатели..

Ето го най-последното ръководство към библиейското учение за поклонението, от което отдавна имаше нужда. То не се нуждае от моята препоръка, тъй като достойнствата му са очевидни, но се радвам да представя неговия автор на една по-широка читателска аудитория. Дейвид Питърсън е преподавател в Богословския колеж „Мур“ в Сидни, Австралия и вече е автор на значителен труд на тема *Евреите и съвършенството (Hebrews and Perfection, Cambridge: Cambridge*

University Press, 1982). Тази нова книга ще укрепи още повече репутацията му на чудесен учен, с жив интерес за живота на Божиите хора.

И. Хауард Маршал

СЪКРАЩЕНИЯ

AB	Anchor Bible
AnBib	Analecta Biblica
<i>BJRL</i>	<i>Bulletin of the John Rylands Library</i>
<i>BNTC</i>	<i>Black's New Testament Commentary</i>
<i>BTB</i>	<i>Biblical Theology Bulletin</i>
BZAW	Beiheft zur Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft
<i>CBQ</i>	<i>Catholic Biblical Quarterly</i>
<i>CGNTC</i>	<i>Cambridge Greek New Testament Commentary</i>
<i>EQ</i>	<i>Evangelical Quarterly</i>
ET	English Translation
<i>ExpT</i>	<i>Expository Times</i>
FS	Festschrift
GNC	Good News Commentaries
HSM	Harvard Semitic Monographs
<i>HTR</i>	<i>Harvard Theological Review</i>
<i>ICC</i>	<i>International Critical Commentary</i>
<i>ISBE</i>	<i>International Standard Bible Encyclopedia</i> , 4 volumes. Edited by G. W. Bromiley. Grand Rapids: Eerdmans, 1979-1988
<i>JBL</i>	<i>Journal of Biblical Literature</i>
<i>JEH</i>	<i>Journal of Ecclesiastical History</i>
<i>JSNT</i>	<i>Journal for the Study of the New Testament</i>
<i>JSNTS</i>	<i>Journal for the Study of the New Testament Supplement</i>
<i>JSOT</i>	<i>Journal for the Study of the Old Testament</i>
<i>JSOTC</i>	<i>Journal for the Study of the Old Testament Supplement</i>
<i>JSS</i>	<i>Journal of Semitic Studies</i>
<i>JTS</i>	<i>Journal of Theological Studies</i>
LXX	Septuagint
NCB	New Century Bible

NEB	New English Bible
NICOT	<i>New International Commentary on the Old Testament</i>
NICNT	<i>New International Commentary on the New Testament</i>
NIDNTT	<i>New International Dictionary of New Testament Theology</i> , 4 volumes. Edited by C. Brown. Paternoster: Exeter, 1975-1986.
NIGTC	<i>New International Greek Testament Commentary</i>
NIV	New International Version
NovT	<i>Novum Testamentum</i>
NovTSup	Supplement to <i>Novum Testamentum</i>
NRSV	New Revised Standard Version
NTS	<i>New Testament Studies</i>
NRTh	<i>Nouvelle Revue Théologique</i>
RB	<i>Revue Biblique</i>
RSPT	<i>Revue des Sciences Philosophiques et Théologiques</i>
RSV	Revised Standard Version
RTR	<i>Reformed Theological Review</i>
SBT	Studies in Biblical Theology
SJLA	Studies in Judaism in Late Antiquity
SNTSMS	Society for New Testament Studies Monograph Series
SNTU	Studien zum Neuen Testament und seiner Umwelt
TDNT	<i>Theological Dictionary of the New Testament</i> , 10 volumes. Edited by G. Kittel and G. Friedrich. Translated by G. W. Bromiley. Grand Rapids: Eerdmans, 1964-1976
TDOT	<i>Theological Dictionary of the Old Testament</i> . Edited by G. J. Botterweck and H. Ringgren. Translated by J. T. Willis and D. E. Green. Grand Rapids: Eerdmans, 1974-
THAT	<i>Theologisches Handwörterbuch zum Alten Testament</i> , 2 volumes. Edited by E. Jenni and C. Westermann. München: Kaiser, 1975-1976
TNTC	<i>Tyndale New Testament Commentary</i>
TOTC	<i>Tyndale Old Testament Commentary</i>
TynB	<i>Tyndale Bulletin</i>

TWAT *Theologisches Wörterbuch zum Alten Testament*, 6 volumes. Edited
by G. J. Botterweck, H. Ringgren and H.-J. Fabry. Stuttgart:
Kohlhammer, 1970-

WBC Word Biblical Commentary

WUNT *Wissenschaftliche Untersuchungen zum Neuen Testament*

ZNW *Zeitschrift für die neutestamentliche Wissenschaft*

ВЪВЕДЕНИЕ

Поклонението е върховната и единствено неотменима дейност на християнската Църква. Само тя, заедно с изразената от нея любов към Бога, ще продължи да съществува и на небето, когато всички останали дейности на Църквата ще са отминали. Затова, още по-строго от всички останали по-незначителни занимания на Църквата, е нужно тя да бъде премине под критиката и управлението на откровението, върху което е основана Църквата

Като се замислим колко книги за поклонението се изляха през последните години, то очевидно е много интересна и важна тема за съвременните християни. За жалост обаче, поклонението е въпрос, който продължава да ни разделя – както между различните деноминации, така и в рамките на отделните църковни общности. Дори онези, които желаят да подчинят своето богословие и практика на критиката и авторитетния контрол на библейското откровение, може да се окажат на противоположни страни. В по-голямата си част ние сме настроени към навици и лични предпочитания много повече, отколкото ни се иска да признаем!

Независимо от т.нар. „експерименти с поклонението“, широко разпространени напоследък, хората, които ходят на църква редовно изразяват неудовлетворението си и признават, че все още нямат определена представа какъв е смисълът и предназначението на онова, което масово се нарича *поклонение*. Мнозина преминават към защита на своите традиции, защото не могат да видят нуждата от значителна промяна. Други ходят от църква на църква в търсене на онази специфична форма на служение, която им допада. Онова, което изглежда толкова липсва в живота на църковната общност и в книгите с претенции да ни съветват как да си правим богослуженията, е всякакъв сериозен опит да се осмисли едно широко обосновано библейско богословие на поклонението. Какво в

крайна сметка има предвид Библията под „поклонение“ и какво отношение има то към останалите големи теми на християнския живот?

Какво всъщност представлява поклонение?

В ежедневната реч, християнското поклонение обикновено се отъждествява с определени публични религиозни дейности, като ходене на църква, или по-специално пеене на химни, казване на молитви, слушане на проповеди или взимане на участие в Господната трапеза. И въпреки това, малцина биха отrekli, че личните молитвени занимания (и размишления) представляват важен аспект от поклонението. По най-различни начини, Светото Писание показва, че **действителното взаимоотношение с Бога** винаги е основано върху личен молитвен и прославящ Бога живот. Всъщност, един от въпросите в съвременната обстановка, е копнежът към повече себеизразяване и личностно изявяване при църковните богослужения. Хората искат нещо да ги трогне и предизвика, да се почувствуват успокоени и утешени, на индивидуално равнище. Искат църковните богослужения да бъдат източник на насърчение във всекидневното им ученичество. Въпреки че това може би до голяма степен изразява прекомерното внимание, което нашата в нашата епоха се отделя на самоусъвършенствуването и самоосъществяването, то ни напомня, че **автентичното поклонение** съдържа както личностно, така и публично измерение.

Тогава, поклонението по същество преживяване ли е, или чувство? Трябва ли то да се отъждествява с особено усещане за Божието присъствие, или с някакъв религиозен екстаз, или с прояви на дълбоко смирение пред Бога? **Има ли в събирането на християните някакви специални моменти**, когато наистина се „покланяме“ на Бога? Трябва ли църковните служби да се преценяват според степента в която създават възможност за участниците да навлязат в подобни преживявания? Коментарите, които хората правят за църковните събрания съдържат именно такъв субективен подход, но той твърде малко се връзва с библейското учение по въпроса. Освен това, той създава значителни проблеми във взаимоотношенията между християните, тъй като не всички могат да имат едно и

също преживяване и това неизбежно би накарало отделни хора да възприемат поклонението си като второкачествено. Поклонението непременно включва някои нагласи, с които хората лесно се отъждествяват, но нещо сериозно не е наред, когато хората започнат да приравняват поклонението със лично удовлетворение!

Думи, думи, думи

Традиционна отправна точка за разискване на християнското поклонение е наблюдението (мнението), че етимологически английската дума “worship” означава „придавам или приписвам стойност или достойнство”, което предполага, че да се покланяш пред Бога, означава да му приписваш най-висше достойнство или стойност. Това определение привлича вниманието към идеята, че на Бог трябва да се отдават славата или възхвалата, които му се полагат (напр. Пс. 96: 7-8; Откр. 5:12), предлага ли то достатъчна основа за излагане в пълнота на библейското учение по въпроса? Така определено, поклонението може би няма нищо общо с конкретните особености на библейското откровение. То открива пред хората възможността да правят собствени преценки на Божието достойнство, и да определят какъв отговор му се полага.

Фактът, че някои прояви на поклонение в Стария Завет са считани за неприемливи от Бога) (напр. Бит. 4:3-7; Изх. 32; Ис. 1), трябва да ни припомни, че онова, което ни впечатлява или ни се вижда подходящо, може да бъде противно оскърбително за него. По същия начин, когато говорят за приемливо поклонение, новозаветните автори внушават, че има типове нагласи и дейности, които определено не са угодни на Бога (напр. Рим. 12:1-2; 14:17-18; Евр. 12-28-29; 13:16).

Библията съдържа широк запас от думи, който може да ни улесни в разбирането на цялата тема или учение за поклонението. Една от целите на тази книга е да установи какво може да научи човек, наблюдавайки как определени термини на поклонението се употребяват и в Стария, и в Новия завет. Ако ще се търси определение на поклонението, то не може да има за основа само произхода или общоприетата употреба на английската дума “worship”.

Поклонението като житейска насоченост

Темата за поклонението има много по-централно и значимо място в Светото Писание, отколкото си мислят мнозина християни.. Тя е тясно свързана с всички важни акценти на библейското богословие,, като сътворението, грехът, заветът, изкуплението, Божият народ и (надеждата в бъдещето). Поклонението съвсем не е странична тема, а е свързано с фундаменталния въпрос как бихме могли да имаме истински взаимоотношения с Бога, и да го удовлетворим във всичко, което правим. По един или друг начин, всички книги от Битие до Откровение се занимават с този въпрос.

Макар и да се отделя прекомерно внимание на нещо, което може да се определи като типично „религиозни“ дейности в различни старозаветни контексти,, ритуалните предписания се намират в по-широката рамка на ученията за живота под управлението на Бога. Всъщност, богословието на поклонението очертава параметрите на една житейска насоченост или абсолютни взаимоотношения с истинския и жив Бог. Това става още по-ястно, когато се изследва развитието на темата за поклонението в Новия Завет. Съвременните християни обвиват в неяснота широтата и дълбочината на Библейското учение по този предмет, с упорството си да използват думата “поклонение” в обичайния, ограничен маниер, свързвайки я най-вече с това, което става на неделните богослужения..

Християнството възниква по времето, когато еврейски и езически писатели предлагат ново обяснение на старите схващания за поклонението. Колко различна е перспективата на новозаветните автори, и защо именно по този начин приспособяват познатата терминология? Как си представят начина, по който Бог трябва да бъде доближен, почитан и боготворен?

На такива въпроси не може да се отговори като чисто и просто се проучи какво са правели първите християни, когато са се събирали, или като разсъждаваме над онова, което са казали за значението на тези събирания. Първите ученици биват въведени в нещо, което може да се нарече взаимоотношения на поклонение с Исус Христос въз основа на думите и действията му, достигнали своята кулминация в смъртта и възкресението му, и

последвалото изливане на Светия Дух. Следвайки собствения му пример, те започват да си служат с някои аспекти от езика на поклонението, за да изтъкнат значението на личността и делото му, и да проучат измеренията на взаимоотношенията с Бога, на които сега се радват в него. Учението на Исус, че функциите на Юдейския храм се осъществяват от него, задава една линия на развитие. Учението му, че неговата смърт е жертвата, която се слага началото на Новия Завет, е друг източник на вдъхновение за ранното християнско богословие..

В Новия Завет поклонението е изчерпателна категория, която описва цялостното съществуване на християнина. Поклонението е съизмеримо с направения във вяра отзив, където и когато той бъде извлечен. Следователно, “традиционното ни разбиране за поклонението като ограничено само до култовото събрание на църковната общност в определено време и място, с цел провеждането на обреди и провъзгласяване, вече не върши работа. Не това се разбира под „поклонение” в Новият завет .”

Божествено и човешко действие

Няма съмнение, че Писанието има да каже много за ролята, която играем ние в обожанието (боготворенето) и службата на Бога. Затова често пъти поклонението бива дефинирано доста свободно като нашия отговор към Бога. Има обаче един важен богословски контекст, който трябва да се вземе предвид, когато поклонението бива представяно с подобни термини. А именно, трябва да се запитаме каква роля играе Бог във взаимодействието или взаимоотношенията, представляващи истински приемливо за Бога поклонение. В даден момент трябва да научим собственото Му себеразкриване в Светото Писание какво му харесва. Не може просто сами за себе си да решим какво той смята за почитателно.

На още по-основно ниво, Библията ни казва, че преди да може да му отговорим подобаващо, Бог трябва да ни привлече във взаимоотношение със себе си. Постановленията за поклонението в Стария Завет са представени като израз на заветните взаимоотношения, установени от Бога между Него и Израел. По подобен начин и в Новия Завет, богословието на поклонението е тясно свързано с учредяването (въвеждането) и изпълнението на новия завет. Приемливото

поклонение по силата и на двата завета, е въпрос на откликване на Божията инициатива проявена в спасението и откровението, и то по начина, по който Той изисква.

В частност, трябва да обмислим сериозно (да приемем сериозно) необикновената библейска перспектива, че приемливото поклонение е нещо, което *сам Бог прави възможно да изпълним*. В този смисъл особено значение има старозаветното учение за това как Бог се приближава към Израел, за да могат и хората му да се приближават до него. Новият Завет посочва как тези идеи се осъществяват в лицето и делото на Исус Христос. Освен това, Старият Завет учи, че системата от жертвоприношения, дадена от Бог като средство за преодоляване (справяне, уреждане) на проблема с греха и за поддържане на заветни взаимоотношения с народа му, има ефект единствено поради Неговото обещание и благодатно улеснение. Това учение намира важен израз в акцента в Новия Завет върху ролята на Христовата смърт като средството, чрез което устояваме във вечни взаимоотношения с Бога.

Взаимодействие с Бога

В определен смисъл цялото това изследване представлява опит определи същността на християнското поклонение, така че да не се предлага никаква изчерпателна дефиниция докато не бъдат разгледани някои важни въпроси. Как човек може да познава Бога и да подходи към Него? Какво е необходимо да направи Бог, за да даде възможност на хората му да се срещат с него? Как идването на Исус промени библейските гледища по този въпрос? по този въпрос? Каква е връзката между дейностите в християнското събрание и онова, което може да наречем поклонение в ежедневието? Все пак, започвайки да отговарям на тези въпроси, ще подложам на изпитание хипотезата, че поклонението пред живия и истинен Бог по същество представлява *взаимодействие с Него при условията, които Той предлага и по начина, който единствено Той прави възможен.*

Как тази книга подхожда към темата?

Преди да може да се пристъпи към някакво изследване на новозаветното богословие, необходимо е да разберем как хората в древния свят са смятали, че трябва да бъдат почитани Бог или боговете. В началото си тази книга насочва вниманието към някои от вярванията и практиките на старозаветната религия, като основа за излагане на новозаветните гледища. Втората глава разглежда употребата на някои ключови думи за поклонение в Стария Завет и други, небиблейски писмени паметници. Тук, с разкриването на различни измерения от взаимодействието на Израел с Бога, отново се изправяме пред въпроса за определението. Проследявайки по какъв начин различните новозаветни автори си служат с езика на поклонението, и внимателно разглеждайки съответния контекст във всеки един случай, следващите глави търсят начин да установят от какво разбиране за поклонението се води всеки автор. Изследването на значенията на думите ни въвежда в едно разширено историческо и богословско изследване на темата в съответните новозаветни книги.

Тук е използван метода на библейското богословие, който се стреми да изучава Бога и Неговото Библейско откровение с особен акцент на историческия контекст на всеки раздел на Светото Писание. „Систематичното богословие има за

цел изграждането на *система*; догматическото богословие формулира и защитава *догми*; философското и спекулативното (теоретичното) богословие създават рационални философски положения и правят предположения върху тях; библейското богословие, обаче, се стреми да тълкува и представя онова, което всеки боговдъхновен библейски автор сам представя първоначално.” Тази система се старее да внесе по-висока степен на систематизация, отколкото самата Библия непосредствено съдържа, но да остане „колкото е възможно по-близо до метода, използван от самия Бог, когато ни е дал откровението Си”. Освен че тълкува ключови пасажии в непосредствения им контекст, този метод цели да изложи (разкрие, осветли) прогресивния и развиващ се характер на Божието откровение на страниците на Писанието. Тази перспектива може да се загуби или замъгли от всеки опит да се организира и обедини библейският материал на чисто логическа или тематична основа.

Имайки предвид колко са належащи практическите въпроси, повдигнати в този увод, някои читатели може да се почувстват разочаровани от изгледите за подробен анализ на библейското учение, когато всъщност търсят съвет как да подобрят богослужението си на следващата неделя! Според мен, съществуват достатъчно наръчници от типа „Направи си сам!”, но нещо не ни достига в мисленето на поклонението като пълнозначна библейска идея. Поклонението е предмет, който би трябвало да доминира живота ни през всичките седем дена в седмицата. Християнските събрания няма да си върнат виталността и съдържанието, докато онези, които ръководят и онези, които участват, не преоткрият библейското гледище за своите събирания, разглеждайки ги свързано с цялостния план и намерения, които Бог има за народа си. Все пак, развивайки аргумента си, тази книга предлага важни практически заключения и аз се надявам, че тя ще допринесе значително за обновяването на християнския живот и свидетелство, когато църковните общества се събират, и когато отново излизат в света, за да служат на Бога в своето ежедневие.

Искам да изразя своята благодарност към д-р Брус Уинтър, ректор на Тиндейл Хауз, Кеймбридж, и на неговия академичен подкомитет, за предоставената ми научна стипендия, която ми даде възможност да напиша такава

голяма част от тази книга сред стимулиращата и насърчителна обстановка на тази институция. Освен това съм изключително задължен и на д-р Питър Дженсън, ректор на Богословския Колеж „Мур“ в Сидни, и на управителния съвет на колежа, които ми осигуриха творчески отпуск и финансова помощ, за да мога да продължа научната си работа в чужбина. Трябва също да изразя признателността си към професор Хауард Маршал, който бе любезен да прочете и даде критика на голяма част от моя труд, както и да напише предговора. Д-р Питър О'Брайън, д-р Джон Клайниг и д-р Джон Удхаус също с готовност се отзоваха с проникателни наблюдения и полезни забележки към различни части от книгата. С голяма обич посвещавам тази книга на синовете си, Марк, Крис и Даниъл.